

структури з конкретним розподілом ролей, спланованості, високої конспіративності та тривалості злочинної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: наук.-практ. коментар / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.С. Шумила. Київ: Юстініан, 2012. 1224 с.
3. Лисиченко В.К., Шехавцов Р.М. Форми та способи протидії розслідуванню злочинів, вчинених організованими групами, злочинними організаціями: наук.-практ. посібник. Київ: Атіка, 2009. 220 с.
4. Порубов Н.И. Тактика допроса на предварительном следствии: учеб. пособие. М.: Издательство БЕК 1998. 208 с.
5. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. № 22. Ст. 303.
6. Чаплинська Ю.А. Підготовка до допиту як необхідна умова якісного проведення слідчої дії. Вісник Академії митної служби України. С. Право: наук. журнал. 2012. № 2. С. 89–95.

УДК 343.102:343.132

СВИРИДЕНКО С.В.

**ОСОБЛИВОСТІ ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ПІДОЗРУ ОСОБАМ,
ЯКІ КОРИСТУЮТЬСЯ НЕДОТОРКАННІСТЮ**

У статті звернено увагу на зміст недоторканності з урахуванням передбачених у діючому законодавстві підстав та порядку повідомлення про підозру, зокрема окремим категоріям осіб. Розглянуто деякі проблемні аспекти оголошення підозри особам, які користуються недоторканністю. Наголошено на необхідності вдосконалення норм діючого Кримінального процесуального кодексу України в частині врегулювання ним відносин щодо здійснення кримінального провадження відносно вказаної вище категорії суб'єктів.

Ключові слова: *недоторканність, повідомлення про підозру, подання про притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності.*

В статье обращено внимание на содержание неприкосновенности с учетом предусмотренных в действующем законодательстве оснований и порядка уведомления о подозрении, в том числе отдельным категориям лиц. Рассмотрены некоторые проблемные аспекты объявления подозрения лицам, пользующимся неприкосновенностью. Отмечена необходимость совершенствования норм действующего Уголовного процессуального кодекса Украины в части урегулирования им отношений по осуществлению уголовного производства в отношении указанной выше категории субъектов.

Ключевые слова: *неприкосновенность, сообщение о подозрении, представление о привлечении народного депутата к уголовной ответственности.*

In the article, attention is paid to the contents of the immunity, taking into account the grounds and procedure for the notification of suspicion provided for in the current legislation, including certain categories of persons, considered some aspects of the

questioning of suspicion of persons who enjoy immunity. The necessity of improving the norms of the current Criminal Procedure Code of Ukraine in relation to the settlement of its relations with respect to the conduct of criminal proceedings against this category of subjects is stressed.

Key words: *immunity, notification of suspicion, submission about bringing a people's deputy to criminal liability.*

Вступ. Із прийняттям у 2012 році Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) було зроблено спробу певним чином усунути законодавчу прогалину в частині регламентації здійснення кримінального провадження щодо осіб, які користуються недоторканністю, що, безперечно, є позитивним кроком. Однак закріплені у чинному КПК України положення стосовно кримінального провадження щодо окремих категорій осіб, до яких, зокрема, належать і особи, які користуються недоторканністю, мають доволі загальний характер. Це у практичній площині призводить до певних протиріч та суперечностей, що негативно впливає на досягнення завдань кримінального провадження. Одним із проблемних питань є повідомлення зазначеній категорії осіб про підозру, що обумовлює необхідність детального наукового вивчення та обґрунтування проблемних аспектів законодавчого врегулювання цього аспекту.

Окремим проблемним питанням здійснення кримінального провадження щодо осіб, які користуються недоторканністю, присвятили свої праці С.С. Аскеров, І.В. Бабій, С.Г. Волкотруб, О.І. Галаган, В.Г. Гончаренко, Ю.М. Грошевий, О.В. Капліна, Л.М. Лобойко, В.Т. Нор, М.А. Погорецький, О.В. Сіренко, О.Ю. Татаров, В.М. Тертишник, Л.Д. Удалова, В.І. Фаринник, В. М. Федченко, Ю.В. Циганюк, О. Г. Шило, М.С. Шумило та інші науковці. Однак зауважимо, що, по-перше, значна частина досліджень з приводу означеної проблематики проводилася з урахуванням положень КПК України 1960 року, який наразі втратив свою чинність; по-друге, комплексний характер та недостатньо чітка правова регламентація інституту недоторканності вимагає змістовнішого та глибшого вивчення проблемних аспектів кримінального провадження відносно осіб, які такою недоторканністю користуються.

Постановка завдання. Мета статті полягає в розгляді й визначенні особливостей процесуального механізму повідомлення про підозру особам, які користуються недоторканністю.

Результати дослідження. Згідно з чинним КПК України повідомлення про підозру є процесуальною дією, загальні підстави та порядок здійснення якої передбачені у главі 22. Як зазначає В.М. Тертишник, повідомлення про підозру є одним із найважливіших процесуальних актів, який спрямований на практичну реалізацію функції розслідування та забезпечення захисту прав і законних інтересів особи, щодо якої здійснюється кримінальне провадження, і полягає у прийнятті рішення про повідомлення про підозру, врученні повідомлення про підозру особі, щодо якої здійснюється провадження, роз'ясненні підозрюваному його прав та наданні можливостей щодо їх реалізації і допиті обвинуваченого [1]. Отже, повідомлення особи про підозру має важливе значення ще й тому, що воно є одним із засобів забезпечення невідворотності відповідальності осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, а надалі обґрунтована підозра дозволяє суду призначити таким особам справедливе покарання відповідно до характеру і тяжкості злочину. Окрім того, воно є початком реалізації функції обвинувачення, оскільки після цього процесуальне становище підозрюваної особи погіршується, адже слідчий, прокурор уповноважені застосовувати до неї заходи забезпечення кримінального провадження, передбачені КПК України [2, с. 584].

Загальні вимоги процесуального порядку повідомлення про підозру встановлені у главі 22 КПК України, у ч. 1 ст. 276 якої закріплено обов'язкові випадки його здійснення, зокрема такі:

- 1) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення;
- 2) обрання до особи одного з передбачених цим Кодексом запобіжних заходів;
- 3) наявність достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення.

Водночас в абзаці другому ч. 1 ст. 276 КПК України встановлено, що особливості повідомлення про підозру окремій категорії осіб визначаються главою 37 цього Кодексу.

Слід наголосити, що єдиною підставою для повідомлення особі про підозру, зокрема й особам, які користуються недоторканністю, є наявність достатніх доказів вважати, що кримінальне правопорушення вчинене конкретною особою.

Відповідно до положень ст. 481 КПК України письмове повідомлення про підозру особам, які користуються недоторканністю, здійснюється народному депутату України, кандидату у президенти України, Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини – Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора); судді, судді Конституційного Суду України, присяжному на час виконання ним обов'язків у суді – Генеральним прокурором або його заступником.

Стосовно порядку повідомлення про підозру народному депутату України слід зауважити, що аналіз чинного законодавства України дає змогу говорити про його складність й суперечливість, оскільки можливість належної реалізації компетентним суб'єктом цієї процесуальної дії залежить від надання згоди Парламентом на притягнення депутата до кримінальної відповідальності. Порядок надання такої згоди визначається нормами Закону України «Про Регламент Верховної Ради України». Відповідно до ст. 218 цього Закону подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, затримання чи арешт народного депутата ініціюється прокурором. Подання щодо народного депутата повинно бути підтримано і внесено до Верховної Ради Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора) [3]. Важливою є вимога про те, що означене подання повинно бути вмотивованим і достатнім, містити конкретні факти і докази, що підтверджують факт вчинення зазначеною в поданні особою суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України. Водночас надання Верховною Радою України згоди на притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності в жодному разі не означає автоматичне повідомлення про підозру, адже остання повинна обґрунтовуватися достатніми доказами. За наявності таких доказів повідомлення про підозру народному депутату повинен здійснити Генеральний прокурор (виконувач обов'язків Генерального прокурора) або його заступник, зокрема залежно від суб'єкта повідомлення.

У контексті викладеного необхідно приділити увагу самому порядку здійснення повідомлення про підозру. На наш погляд, це складання самого процесуального документу (повідомлення про підозру) та його вручення. На практиці дуже часто буває, що повідомлення підписується Генеральним прокурором чи його заступником, а його вручення вже здійснюється за дорученням слідчим чи прокурором, який здійснює процесуальне керівництво. З огляду на це вченими та практиками висловлюються діаметрально протилежні бачення цього.

Як свідчить аналіз глави 22 КПК України, процесуальний порядок повідомлення про підозру складається з двох взаємопов'язаних етапів: по-перше, це складання самого тексту повідомлення, вимоги до якого визначено положеннями ст. 277 КПК України; по-друге, це безпосереднє вручення повідомлення, порядок чого передбачено ст. 278 КПК України. Але в положеннях КПК України чітко не встановлено, чи обов'язково обидва етапи повинні виконувати одна і та ж посадова особа. На практиці така невизначеність призводить до того, що посадові особи, передбачені у ст. 481 КПК, здійснюють тільки складання письмового повідомлення, а його вручення доручається в порядку, передбаченому ст. 36 КПК України, іншим посадовим особам, що, як слушно наголошує В.О. Кучер, є неприпустимим і призводить до послаблення гарантій недоторканності відповідних суб'єктів. Ми в цілому згодні з позицією В.О. Кучера, оскільки термін «здійснити» означає зробити можливим, реалізувати, втілити у дійсність, життя що-небудь [4]. Отже, саме лише складання тексту повідомлення про підозру особою, зазначеною у ст. 481 КПК України, без безпосереднього його вручення не може бути розцінене як виконання нею усього комплексу дій, що охоплюють поняття «здійснити повідомлення про підозру».

Водночас, встановлений у ст. 481 КПК виключний перелік осіб, зобов'язаних здійснювати повідомлення про підозру особам, які користуються недоторканністю, ставить питання про реальну можливість практичної реалізації першими свого обов'язку. Особливо це стосується другої складової здійснення повідомлення про підозру – вручення повідомлення про підозру. Так, наприклад, яким чином Генеральний прокурор (особа, яка виконує його обов'язки) чи його заступник повинен у встановлений строк повідомити про підозру, зокрема вручити письмове повідомлення про неї особі, яка перебуває в іншій частині країни, або, наприклад, яка ухиляється від вручення їй повідомлення про підозру. Звісно, у цьому разі можна посилатися на те, що у КПК України передбачена можливість здійснення вручення повідомлення про підозру в порядку, передбаченому ч. 2 ст. 135 КПК України.

Як наголошують правники, такий підхід до вручення особі повідомлення має певні суттєві недоліки. Так, одним із ключових проблемних аспектів цього питання є встановлення моменту, з якого особа вважається повідомленою про підозру. На переконання О.Ю. Татарова та Д.М. Мірковця, не можна вважати вручене належним чином повідомлення про підозру, якщо

немає підтвердження факту його отримання особою та ознайомлення зі змістом повідомлення [5, с. 266]. Отже, слід зауважити, що відповідно до ст. 136 КПК належним підтвердженням отримання особою повістки про виклик або ознайомлення з її змістом іншим шляхом є підпис особи про отримання повістки, зокрема на поштовому повідомленні, відеозапис вручення особи повістки, будь-які інші дані, які підтверджують факт вручення особі повістки про виклик або ознайомлення з її змістом.

Лише в такому разі можна вважати особу такою, що набула статусу підозрюваного. Однак вважаємо, що такий спосіб повідомлення особі про підозру має використовуватися тільки як крайній захід, тобто коли немає реальної можливості протягом встановленого терміну здійснити особисте повідомлення про підозру. Натомість, порівняно з персональним врученням повідомлення про підозру, письмове повідомлення в порядку ст. 135 КПК, навіть якщо воно вручене належним чином, має один суттєвий недолік – це неможливість прокурора роз'яснити особі його права і обов'язки як підозрюваного.

Далі слід зауважити, що в п. 2 ч. 1 ст. 481 КПК України говориться не про Президента, а про кандидата у президенти України. Що ж стосується Президента, то згідно чинного законодавства стосовно нього не може бути здійснено кримінальне провадження до тих пір, поки його повноваження не припинено у встановленому законом порядку, тобто у випадку здійснення процедури імпідменту. Зауважимо, що у главі 37 КПК України вказівки з приводу припинення Президентом повноважень не передбачено, що призводить до ускладнення повідомлення йому про підозру.

Сьогодні проблемним є і питанням повідомлення про підозру Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, що зумовлено законодавчою відсутністю регламентації питання надання згоди на його притягнення до кримінальної відповідальності. Ані в нормах Конституції України, ані в Законі України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» [6], ні в КПК України не закріплено жодної вимоги, яка б визначала особливості зазначеного питання. Тому, вважаємо, що надання згоди Верховної Ради України на притягнення Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини до кримінальної відповідальності має здійснюватися в тому ж порядку, що й стосовно народного депутата. В іншому разі, не отримавши зазначеної згоди від парламенту, неможливо здійснити повідомлення про підозру Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини.

Що стосується повідомлення про підозру суддям, суддям Конституційного Суду України, то здійснення означеної процесуальної дії стосовно цих осіб не вимагає отримання ніяких додаткових погоджень від вищих органів влади.

На законодавчому рівні відкритим залишається й питання повідомлення про підозру особам, які користуються дипломатичним імунітетом. На нашу думку, право повідомлення про підозру цим особам слід надати прокурору регіональної прокуратури.

Висновок. З огляду на проведені дослідження, можна зробити такі висновки щодо регламентації процесуального порядку повідомлення про підозру особам, які користуються недоторканністю:

1) На законодавчому рівні залишається невизначеним правовий статус народного депутата, стосовно якого розглядається подання про притягнення до кримінальної відповідальності. З одного боку, якщо виходити з положень КПК України, відсутність факту здійснення зазначеному суб'єкту повідомлення про підозру свідчить про те, що він перебуває у статусі свідка. З іншого – положення Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» вказують на те, що депутат, стосовно якого в Парламенті відбувається процедура розгляду подання про отримання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності, користується ширшим колом прав ніж ті, що передбачені в КПК України для свідка, але повного обсягу прав підозрюваного він не має;

2) Парламент надає згоду на притягнення народного депутата до кримінальної відповідальності лише відносно конкретно інкримінованого йому злочину, який безпосередньо вказувався у поданні. Свідченням цього є вимога ч. 3 ст. 218 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України», в якій передбачено, що подання про надання згоди на притягнення до кримінальної відповідальності має містити конкретні факти і докази, що підтверджують факт вчинення зазначеною в поданні особою суспільно небезпечного діяння, визначеного Кримінальним кодексом України. Проте навряд чи доцільно робити таке обмеження, оскільки попередня правова кваліфікація може бути помилковою і лише отримання достатніх доказів може свідчити про конкретну правову норму закону України про кримінальну відповідальність;

3) Поняття «здійснення повідомлення про підозру» слід тлумачити як складання самого тексту повідомлення, вимоги до якого визначено положеннями ст. 277 КПК України, так і його безпосереднє вручення, порядок чого передбачено ст. 278 КПК України.

Отже, можемо з упевненістю констатувати, що процесуальний порядок повідомлення про підозру особам, які користуються недоторканістю, потребує вдосконалення, адже положення КПК України з цього приводу мають загальний та неоднозначний характер. Окрім того, в КПК України окремі аспекти означеного питання взагалі не врегульовані, що в практичній площині призводить до застосування норм за аналогією.

Список використаних джерел:

1. Тертишник В.М. Кримінальний процес України. Особлива частина: підручник: академічне видання. К.: Алерта, 2014. 420 с.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред. С. В. Ківалов, С. М. Міщенко. Х.: Одиссей, 2013. 1104 с.
3. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861-17>.
4. Конституційне звернення адвоката О.В. Кучера. URL: <http://ccu.gov.ua:8080/doccatalog/document?id=313533>.
5. Татаров О.Ю., Мірковець Д.М. Повідомлення про підозру: проблеми кримінальної процесуальної регламентації. Митна справа. 2015. № 1(2.2). С. 265–271.
6. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1998. № 20. Ст. 99.

УДК 343.131(477)

СТАНКОВИЧ М.І.

**СПІВВІДНОШЕННЯ МЕЖ І МЕТИ ДОКАЗУВАННЯ
У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

Статтю присвячено встановленню співвідношення меж і мети доказування у кримінальному провадженні. У цьому контексті проаналізовано співвідношення понять «обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні» і «обставини, які мають значення для кримінального провадження». Зроблено висновки про те, що встановлення обставин, які мають значення для кримінального провадження, як мети доказування, обумовлює необхідність здійснення доказування фактичних підстав ухвалення будь-яких процесуальних рішень. Отже, доказування у кримінальному провадженні здійснюється в межах обставин, які є необхідними та достатніми для прийняття процесуальних рішень.

Ключові слова: доказування у кримінальному провадженні, межі доказування, предмет доказування, мета доказування, обставини, які підлягають доказуванню, обставини, які мають значення для кримінального провадження.

Статья посвящена установлению соотношения пределов и цели доказывания в уголовном производстве. В этом контексте проанализировано соотношение понятий «обстоятельства, которые подлежат доказыванию в уголовном производстве» и «обстоятельства, которые имеют значение для уголовного производства». Сформулирован вывод о том, что установление обстоятельств, которые имеют значение для уголовного производства, как и цели доказывания, обуславливает необходимость доказывания фактических оснований принятия любых процессуальных